

Sufinancirano sredstvima
programa Europske unije
Erasmus+

Prilog 1.

Predstavljanje sebe

Predstavljanje drugoga

Osnovne informacije

Posebne odlike osobnosti

Sufinancirano sredstvima
programa Europske unije
Erasmus+

Prilog 2.

Vaše zanimanje – naziv zanimanja: _____

Kvalifikacija – naziv kvalifikacije: _____

Obrazovni stupanj prema HKO-u: _____

Poslovi koji se odnose na Vaše zanimanje:

Poslovi koji se odnose na Vaše radno mjesto:

Izvadak iz Zakona o hrvatskom kvalifikacijskom okviru (2013.)

Članak 8.

(1) Cjelovitim kvalifikacijama koje se stječu u Republici Hrvatskoj pridružuju se razine HKO-a u skladu sa člancima 7. i 14. ovoga Zakona, kako slijedi:

Razina 1: osnovno obrazovanje

Razina 2: strukovno osposobljavanje

Razina 3: jednogodišnje i dvogodišnje srednjoškolsko strukovno obrazovanje

Razina 4.1: trogodišnje strukovno obrazovanje

Razina 4.2: gimnazijsko srednjoškolsko obrazovanje; četverogodišnje i petogodišnje strukovno srednjoškolsko obrazovanje

Razina 5: stručni studiji završetkom kojih se stječe manje od 180 ECTS bodova; strukovno specijalističko usavršavanje i osposobljavanje; programi za majstore uz najmanje dvije godine vrednovanog radnog iskustva

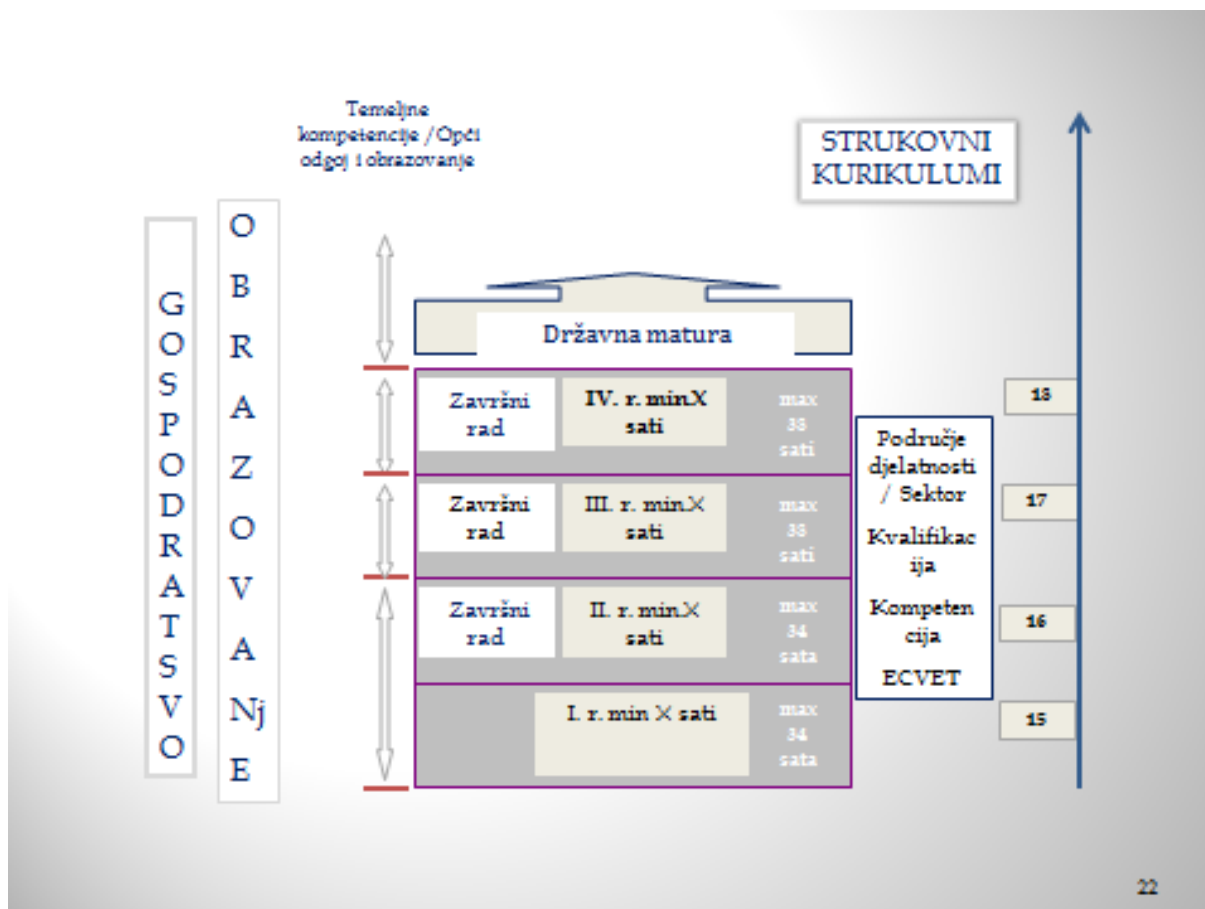
Razina 6: sveučilišni preddiplomski studiji; stručni preddiplomski studiji

Razina 7: sveučilišni diplomski studiji; specijalistički diplomski stručni studiji; poslijediplomski specijalistički studiji

Razina 8.1: poslijediplomski znanstveni magistarski studiji

Razina 8.2: poslijediplomski sveučilišni (doktorski) studiji; obrana doktorske disertacije izvan studija.

Prilog 4.

Gdje je Vaše mjesto mentora u strukovnom kurikulumu?

S kim ćete komunicirati kako bi saznali što se od Vas očekuje u stjecanju strukovne kvalifikacije?

*O zabludi onih koji se
služe praksom bez
znanosti.*

*Oni koji se zaljube u praksu bez
znanosti jesu kao lađari koji
ulaze u brod bez kormila i
kompasa, pa nikad nisu sigurni
kamo idu.*

*Vazda se praksa mora graditi na
dobroj teoriji, kojoj perspektiva
jest vodič i vrata, i bez ove ništa
se dobro ne izvodi u slikarskim
slučajevima.*

Leonardo da Vinci,
Quadriolium,
Zagreb: Školska knjiga, 2012., str. 39.

Prilog 6.

Poučno mentorima pri naukovanju¹

Odgojno-obrazovna praksa nije odvojena od znanosti i teorije, ako pod teorijom podrazumijevamo svrsishodno i smisleno osmišljavanje i preosmišljavanje ciljeva odgojno-obrazovne djelatnosti. Isto tako, čudotvornih metoda i sredstava u odgoju i obrazovanju nema. Primjena metoda i sredstava bez znanstvene podloge i teorije bez provjere u praksi okrnjuje istinski odgoj i obrazovanje kao djelatnost.

Odgoj i obrazovanje nije neutralna djelatnost, jer se ciljevi deriviraju iz društveno-kulturnih vredota. S obzirom na društvene, političke, kulturne, gospodarske, tržišne, globalizacijske i druge promjene, odgojno-obrazovni sustav ne ostaje nepromijenjen i statičan. Vrednota je društvu i odgoju isto što i pravopis jeziku. Vrednota čovjeku daje smisao življenja; ona je njegova težnja. Sustav odgoja i obrazovanja ne djeluje bez svrhe, smisla i bez vizije o tome kako će djeca i mladi živjeti i raditi sutra.

Kad se odgoj i obrazovanje promišljanju iz vrednota kao ishodišta cjelovitog odgojno-obrazovnog rada, tada svi zaposlenici škole sudjeluje u izradi misije i vizije svoje ustanove.

Misija je jezgrovito i razumljivo „poslanje“ škole.

Misija je jezgrovito i razumljivo „poslanje“ kojega se pridržavaju svi djelatnici škole u svakodnevnom odgojno-obrazovnom radu. Misija se ne odnosi samo na nastavnike, nego na sve zaposlene u školi, na cjelokupni rad škole i njezino značenje u široj društvenoj zajednici. Jasno artikulirana misija škole jest *poruka* svim neposrednim nositeljima odgojno-obrazovnog rada i drugim zaposlenicima u školi, zatim posrednim sudionicima odgojno-obrazovne djelatnosti – roditeljima i osnivaču škole, kao i cijeloj društvenoj zajednici o tome čemu baš ta škola teži i kojim je istinskim ciljevima posvećena. Misija

¹ Izvadak iz priručnika autora Vican i Radeka (2016.), *Uspješno poučavanje*, Priručnik za nastavnike strukovnog obrazovanja, Benkovic: Srednja škola kneza Branimira u Benkovcu

*Odgojno-obrazovni poziv
i odgojno-obrazovna
profesija su dvije strane
iste medalje.*

proizlazi iz promišljanja nositelja odgojno-obrazovnoga rada koji svoj rad promišljaju s gledišta *poziva*.

Poziv, u odnosu na profesiju, nije ničim uvjetovan; on je istinska predanost i posvećenost odrastanju i razvoju svakog učenika. Poziv je

vrijednosni pedagoški usmjerivač misli i prakse. On pomaže praktičaru osvijestiti pogreške koje zagovaratelji prakse bez teorije, znanosti i refleksivnog odmaka zapadaju, a to je realizacija nastavnoga plana i programa i usmjerenost ka školskom postignuću učenika.

Zanemarivanje misije škole rezultira nizom manjkavosti, a neke od njih su:

- dominantnost obrazovnog i nastavnoga rada nauštrb odgojnoga;
- zapostavljanje vrijednosnog diskursa odgoja i obrazovanja koji jedini vodi do najviših ljudskih odlika osobnosti i vrline;
- pretpostavljanje osobnoga praktičnoga (metodičkoga) diskursa refleksivnom pristupu odgoja i obrazovanja;
- netransparentnost školskog djelovanja u užoj i široj društvenoj znanosti;
- onemogućavanje ispravnog vrednovanja škole od strane posrednih sudionika (roditelja, javnosti);
- usredotočenost na predmetna postignuća učenika.

Vizija nosi dalekosežniju težnju; vizija je gledanje na učenike dvogledom, u dalju budućnost; vizija je pogled kroz tunel.

Viziju, kao i misiju, osmišljavaju i definiraju nastavnici i drugi zaposlenici škole. Viziju i misiju javne škole djelatnici škole najvećim dijelom nalaze u obrazovnoj politici koja određuje ciljeve odgoja i obrazovanja prema odgojno-obrazovnim razinama, a odgojno-obrazovna politika ih derivira iz konvencija, deklaracija, Ustava Republike Hrvatske, strategija i određuje ih u temeljnim zakonima i propisima.

Kurikulumsko planiranje i programiranje

Kurikulumsko planiranje i programiranje počinje promišljanjem ciljeva odgoja i obrazovanja koji su povezani sa stjecanjem kvalifikacije, te radom i življenjem učenika u stvarnom svijetu; svijetu koji čeka učenika kad prijeđe prag škole; u svijetu sadašnjosti i koliko je moguće predvidljive budućnosti.

Sâm naziv škole – *strukovna* škola, upućuje nas na odgojno-obrazovnu instituciju koja učenicima i odraslim osobama osigurava strukovno obrazovanje, odnosno stjecanje kvalifikacije za određeno zanimanje, prema standardu zanimanja i standardu kvalifikacije.

Kvalifikacija je skup kompetencija koje škola ostvaruje kroz verificirani strukovni kurikulum za određeno zanimanje i za koji škola s potpunom odgovornošću izdaje certifikat (svjedodžbu) kao dokaz o postignutoj razini obrazovanja i stupnju kvalifikacije u svrhu zapošljavanja (pristupa tržištu rada), nastavka obrazovanja, procjene mogućnosti uključivanja u druge formalne oblike obrazovanja (pristup obrazovanju) tuzemnog ili inozemnog ili profesionalnog angažiranja ili drugih aktivnosti koje ne bi bile legalne bez ovog postupka.

² Izvadak iz priručnika autora Vican i Radeka (2016.), *Uspješno poučavanje*, Priručnik za nastavnike strukovnog obrazovanja, Benkovac: Srednja škola kneza Branimira u Benkovcu

Ciljevi strukovnog obrazovanja su:

- *omogućiti polaznicima stjecanje temeljnih i strukovnih kompetencija za dobivanje kvalifikacija potrebnih tržištu rada, za daljnje obrazovanje te cjeloživotno učenje, a u funkciji osobnog razvoja te gospodarskog i općeg razvoja društva,*
- *osigurati međunarodnu usporedivost stečenih strukovnih kvalifikacija,*
- *osigurati razvoj otvorenih kurikuluma.*

Zakon o strukovnom obrazovanju.

<http://www.zakon.hr/z/383/Zakon-o-strukovnom-obrazovanju>

Strukovne škole provode strukovne kurikulume za obrazovanje odraslih, radi omogućavanja stjecanja kvalifikacije ili prekvalifikacije ili dokvalifikacije odraslim osobama za strukovna zanimanja.

Obrazovanje odraslih

- *Obrazovanje odraslih obuhvaća cjelinu procesa učenja odraslih namijenjenih:*
 - *Ostvarivanju prava na slobodan razvoj osobnosti,*
 - *Osposobljavanju za zapošljivost: stjecanju kvalifikacije za prvo zanimanje, prekvalifikaciji, stjecanju i produbljivanju stručnih znanja, vještina i sposobnosti,*
 - *Osposobljavanju za aktivno građanstvo.*

Članak 1. Zakona o obrazovanju odraslih.

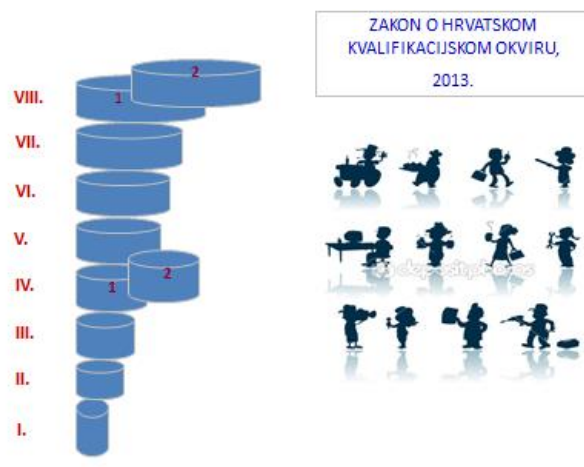
<http://www.zakon.hr/z/384/Zakon-o-obrazovanju-odraslih>

Strukovna kvalifikacija odgovara III. i IV. razini Hrvatskoga kvalifikacijskog okvira (Zakon o hrvatskom kvalifikacijskom okviru, 2013.) ili obrazovnom stupnju, a IV. razina se prema složenosti poslova, stupnju samostalnosti i odgovornosti dijeli na podrazine IV.1 i IV.2 (slika 2.).

Razine se razlikuju prema obujmu kvalifikacije, pa III. razinu čine jednogodišnji i dvogodišnji strukovni kurikulumi za zanimanja manje složenosti, samostalnosti i odgovornosti. Razina IV.1 ostvaruje se završetkom trogodišnjeg strukovnog kurikuluma, a razina IV.2 završetkom četverogodišnjeg ili petogodišnjeg strukovnog kurikuluma. Kvalifikacijski obujam se povećava, a s njime i stupanj samostalnosti i odgovornosti stečenoga zanimanja (prilog 3.).

Kvalifikacija je sastavljena od skupova kompetencija, temeljnih i strukovnih.

Kompetencija je skup znanja, umijeća i sposobnosti koje učenik treba steći i razviti tijekom strukovnog obrazovanja, zajedno s pripadajućim stupnjem odgovornosti i samostalnosti, te drugim profesionalnim odlikama osobnosti.

Slika 2. Grafički prikaz kvalifikacijske ljestvice u RH i obujma kvalifikacija prema obrazovnim razinama

Neke kvalifikacije su međunarodno regulirane (na primjer, kvalifikacija liječnika, medicinske sestre, primalje i dr.), dok se najveći broj kvalifikacija uređuje na nacionalnoj razini vodeći računa o načelu konkurentnosti.

S obzirom na intenzivne društveno-kulturne i gospodarske promjene, a pored njih valja uzeti u obzir sve druge promjene koje nastaju uslijed

informatičko-komunikacijskih tehnologija i digitalnih medija te znanstvenih spoznaja, zanimanja i kvalifikacije također se stalno mijenjaju.

U skladu s međunarodnim kontekstom tržišta rada i obrazovanja, stečena kvalifikacija prema nacionalnom obrazovnom standardu podliježe vrednovanju i priznavanju u inozemstvu, sastavni dio kojeg je i vrednovanje i/ili priznavanje određenih skupova ishoda učenja.

Priznavanje obrazovne kvalifikacije je postupak utvrđivanja i potvrđivanja obrazovnih postignuća određene razine obrazovanja ili stupnja kvalifikacije stečene u drugoj zemlji. Kao pozitivan ishod postupka utvrđivanja i potvrđivanja obrazovnih postignuća određenog obrazovnog programa, njegovog dijela i/ili određene razine obrazovanja izdaje se službena potvrda o stečenosti obrazovnih postignuća u drugoj zemlji. Izdavanje dopusnice (licence) potvrđuje se razina i obujam kvalifikacije stečene u drugoj zemlji radi zapošljavanja, profesionalnog angažiranja ili drugih aktivnosti. Isti postupak provode druge države, odnosno nadležne ustanove ili tijela za kvalifikacije stečene u Hrvatskoj.

Vrednovanje obrazovne kvalifikacije je procjena valjanosti izdane isprave o obrazovnom postignuću određene razine obrazovanja ili stupnja kvalifikacije koji je osoba stekla u drugoj državi, s obzirom na legalitet njegova stjecanja. Isti postupak odnosi se i na kvalifikacije stečene u Hrvatskoj.

Kurikulumsko planiranje i programiranje počinje osmišljavanjem vizije i misije, te određivanjem ciljeva odgoja i obrazovanja škole. Kada kolektiv škole definira ciljeve strukovnih kurikuluma, oni podliježu stalnom preispitivanju i vrednovanju zbog promjena koje su intenzivne. Standard jednog zanimanja može trajati dulje, a nekog drugog zanimanja kraće, jer su, primjerice, računalne tehnologije utjecale na potrebu razvoja novih kompetencija. Kvalifikacije se također mijenjaju prema ishodima učenja, trajanju kurikuluma, potrebitosti mijenjanja teorijskog i praktičnog dijela i dr.

Dosadašnja praksa u strukovnom obrazovanju bila je iščekivanje naputaka iz nadležnog ministarstva. Danas se očekuju promjene iz samih strukovnih škola. One unaprjeđuju svoje strukovne kurikulume, usklađuju ih s potrebama tržišta rada. Škole paralelno mijenjaju sebe, društvo i gospodarstvo. Uspijevaju one škole koje, među inima, imaju izvrstan školski menadžment koji ulaže u stalan profesionalni razvoj svojih zaposlenika, nastavnog i nenastavnog osoblja.

Više puta spomenuli smo odgojno-obrazovni standard, standard zanimanja i standard kvalifikacije.

Standard zanimanja nastaje ispitivanjem svih poslova koje osoba obavlja zapošljavanjem. Onaj tko će najbolje opisati te poslove jest poslodavac. Budući da poslodavac nije jedan, poslove je potrebno istražiti kod različitih poslodavaca.

Standard kvalifikacije nastaje analizom poslova i formuliranjem skupova ishoda učenja koje učenik treba steći da bi mogao obavljati poslove sadržane u standardu zanimanja.

Kvalifikacije se kurikulumski programiraju i stavljaju u odgojno-obrazovni plan koji se izračunom radnog opterećenja učenika učenjem pretvara u odgojno-obrazovni standard. On se odnosi na stjecanje kvalifikacije za zanimanje koje ima jasan opis poslova koje će učenik po završetku obrazovanja znati i moći raditi, odnosno, na stjecanje kvalifikacije koja se kurikulumski programira na temelju koeficijenta opterećenja učenika (načelo usmjerenosti na učenika ili odraslog polaznika).

Trogodišnji strukovni kurikulum pretpostavlja radno opterećenje učenika ili koeficijent opterećenja učenika s minimalno 180 ECVET i/ili HROO bodova, a četverogodišnji strukovni kurikulum pretpostavlja minimalno 240 ECVET i/ili HROO bodova. Broj ECVET i/ili HROO bodova predstavlja obrazovni standard kvalifikacije na razini strukovnog obrazovanja i on ne može biti manji od zakonom propisanoga.

ECVET i HROO

ECVET je skraćenica od engleskog termina **E**uropean **C**redit Transfer System for **V**ocational **E**ducation and **T**raining, a on označava Europski sustav prijenosa kredita u strukovnom obrazovanju.

HROO je skraćenica termina **H**rvatski sustav bodova **o**pćeg **o**brazovanja.

1 ECVET = 15 do 20 sati u trajanju od 60 minuta tijekom kojega učenik učenjem stječe određene ishode učenja,

1 HROO = 15 do 20 sati u trajanju od 60 minuta tijekom kojega učenik učenjem stječe određene ishode učenja.

Zakon o hrvatskom kvalifikacijskom okviru.
<http://www.zakon.hr/z/566/Zakon-o-Hrvatskom-kvalifikacijskom-okviru>

Strukovni kurikulum može i treba biti veći od zakonom propisanoga, jer se učenici razlikuju, a koncept inkluzivnog obrazovanja pretpostavlja identificiranje talentiranih i darovitih učenika, učenika s posebnim interesima. Zato je potrebno predvidjeti (ograničiti) *maksimalni* koeficijent opterećenja učenika koji škola omogućuje svakom učeniku prema njegovim sposobnostima. Ovaj koeficijent zakon ne propisuje, ali škola ga može i treba propisati. Kada bi škola ostala na zakonskoj zadatosti, znači da ne bi poštovala razvojne razlike između učenika, njihove interese i ne bi poklanjala pažnju talentiranim i darovitim učenicima. Škola ne bi poštovala načelo usmjerenosti na učenika. Ostala bi u krutoj formi kurikulumske unificiranosti.

Kreiranje strukovnoga kurikuluma temelji se na načelu okvirnog planiranja i otvorenosti.

Okvirno planiranje i otvorenost ne treba prevoditi sa značenjem da svaki nastavnik može raditi što hoće. Suvremena kurikulumska paradigma ne odbacuje važnost nastavnika, nego ga stavlja u drugi plan. Naime, tradicionalni nastavni plan i program se temelji na onome što nastavnik treba raditi. Pripreme nastavnika rađene su za svaki nastavni sat na temelju onoga što nastavnik namjerava raditi na tom satu. Nastavnikov posao je propisan nastavnim planom i programom tako da pripreme nastavnika slijede unaprijed definirani nastavni plan i program. Kada ga se nastavnik strogo pridržava, postaje tjeskoban, jer tijek odgoja i obrazovanja je daleko složeniji od onoga što stoji u pripremi nastavnog sata. Osim toga, nastavni program najčešće nije usklađen s nastavnim planom (zbog toga se svaka reforma bori s programskim rastrećenjem!). Nažalost, savjetnici i inspektori „staroga kova“ još uvijek zahtijevaju od nastavnika detaljnu metodičku pripremu za svaki nastavni sat. To je poodavno napušten model odgoja i obrazovanja. Strah nastavnika je opravdan. Nastavnik koji je jedini istinski nositelj odgojno-obrazovnih promjena često je izložen stresu zbog ustrajavanja dijela odgojno-obrazovne infrastrukture na lošoj navici. Nastavniku nerijetko izaziva strah i inspekcija koja još uvijek primjenjuje zastarjele uvide i intervencije u rad škole i nastavnika.

Suvremena kurikulumska paradigma je programsko rasterećenje zamijenila definiranjem ishoda učenja, odnosno očekivanim postignućima učenika i transparentnim prikazom razvojnih očekivanja u onim kurikulumskim dijelovima u kojima ih je moguće standardizirati i staviti u skalu numeričkog i/ili opisnog ocjenjivanja. Sadržajni dio je stavila pod načelo otvorenosti i slobode da nastavnik prema osobnoj procjeni promijeni, doda ili oduzme odgojno-obrazovni sadržaj.

Kurikulumsko planiranje i programiranje pretpostavlja izradu jezgrovna i diferenciranoga, te školskog kurikuluma (slika 3).

Struktura strukovna kurikuluma može biti predmetna, a može biti modularna. Pozitivne prakse i iskustva strukovnih škola, kao i mnogobrojna istraživanja, pokazuju da je u višim razredima strukovnog obrazovanja modularni sustav adekvatniji i djelotvorniji od predmetnoga. Ako se primjenjuje predmetni sustav, onda ishode učenja definiraju nastavnici zajednički, prvo prema odgojno-obrazovnim područjima, a onda se povezuju s nastavnicima drugih odgojno-obrazovnih područja i re-definiraju predložene ishode učenja.

Jezgrovni kurikulum odnosi se na nastavne predmete ili module koji su obvezni za sve učenike i bez kojih nije moguće steći kvalifikaciju za određeno zanimanje. Diferencirani kurikulum je dio kvalifikacijskoga odgojno-obrazovnog standarda koji zajedno s jezgrovnim kurikulumom za trogodišnju kvalifikaciju iznosi 180 ECVET i/ili HROO bodova, a za četverogodišnju kvalifikaciju 240 ECVET i/ili HROO bodova.

.....

Prilog 8.³

Razvojne potrebe mladih daleko su veće od ciljeva koji stoje u predmetnim kurikulumima. Suvremeno kurikulumsko planiranje i programiranje, a brojna istraživanja to potvrđuju, lakše i brže osposobljava učenike u radnim ambijentima koja su stvarni radni svijet ili su napravljene kao radni ambijenti za poučavanje i učenje.

Nastavni predmeti nisu rascjepkani i usitnjeni u strogo propisane satnice, nego su povezani u šire i dublje tematske cjeline (module). Predmeti koji se odnose na stjecanje i razvoj temeljnih kompetencija povezani su sa strukovnim predmetima i praksom, naukovanjem.

Učenici strukovne škole su na najbržem putu odrastanja, pa se treba u tom smislu i odnositi prema njima. Nažalost, ustrajavanje u tradicionalnim okvirima škole i korištenju klasičnih učionica nije ni približan ambijent kakav bi zahtijevalo strukovno obrazovanje.

Povezivanje učenja i rada poželjno je ostvarivati kao dio službenoga programa za određeno zanimanje. Poželjno je da učenici provedu dio vremena u stvarnome radu i stvarnome radnome svijetu (što i jest cilj strukovnog obrazovanja) kako bi doživjeli svijet rada i kako bi iskustvom tijekom školovanja olakšali prijelaz iz škole na posao. Mogućnosti ostvarenja povezivanja škole i svijeta rada su različiti. Objasnit ćemo ukratko one oblike koji se prakticiraju u strukovnim kurikulumima kod nas i one koje prakticiraju zemlje OECD-a.

Strukovne škole obveznim dijelom strukovnoga kurikuluma najčešće drže **praktičnu nastavu u školi**. Ona je oblik odgoja i obrazovanja kojim se stječu određene kompetencije ili skup kompetencija za učinkovito obavljanje

„U stvarnom svijetu ljudi pregovaraju, posređuju, artikuliraju svoje misli, dokazuju, proizvode, eksperimentiraju, planiraju, promišljaju, dizajniraju, grade, poučavaju, igraju, određuju odnose, predviđaju, stvaraju – uz mnoga druga nastojanja.“

(Armstrong, 2008: 157)

³ Izvadak iz priručnika autora Vican i Radeka (2016.), *Uspješno poučavanje*, Priručnik za nastavnike strukovnog obrazovanja, Benkovac: Srednja škola kneza Branimira u Benkovcu

poslova koji čine opseg kvalifikacije. Održavanje praktične nastave u školi pretpostavlja određene pedagoške standarde – opremljene učionice za praktičnu nastavu, laboratorije, istraživačke kabinete i dr.

Školska praksa jest oblik povezivanja svijeta rada s odgojem i obrazovanjem učenika na način da je škola predviđa i propisuje učenikovo odgojno-obrazovno opterećenje praktičnim poslovima, ali se praksa odrađuje i realnom radnom ambijentu. Škole se ugovorima povezuju s tvrtkama, poduzećima, obrtničkim radnjama ili drugim gospodarskim subjektima. Učenici se povjeravaju izvrsnim mentorima tijekom prakse.

Školska praksa nije isto što i **naukovanje**; naukovanje se odnosi na formalno strukturirani program koji izrađuje škola s poslodavcem; program je sastavljen od savladavanja znanja i razvoja umijeća i sposobnosti kroz radni proces, podijeljen na različite operacije tijekom radnoga procesa; potvrda poslodavca je relevantna za ocjenu uspješnosti učenika; naukovanje se odnosi na boravak u stvarnom radnom procesu i izmjenjuje se s nastavnim radom u školi; naukovanje pretpostavlja mentora koji stalno prati rad učenika.

Praćenje pri radu podrazumijeva učenikovo sudjelovanje u radu na način da učenik prati zaposlenika kao sjena (otuda u engleskom govornom području naziv *job shadowing*). Ovaj oblik primjenjuje se u najčešće u prvome ciklusu strukovnoga programa. Nastavnik priprema za učenika sadržaj učenja, radne procese i djelatnike koje će susresti. Učenik je promatrač radnih operacija i procesa; on gleda, upoznaje se zorno sa svim radnjama, povezanostima radnji i aktivnosti od kojih je sastavljen radni proces i/ili proizvodnja; učenik osluškuje komunikaciju između djelatnika, upoznaje radnu hijerarhiju; ovladava opsegom samostalnosti i odgovornosti; upoznaje se s cjelovitim radom koji će obavljati u budućnosti. Ovaj oblik primjenjuje se povremeno i kumulativno po nekoliko dana. Učenik bilježi svoja zapažanja, priupituje, traži objašnjenja, ukazuje na nejasnoće u promatranim poslovima. Učenike se priprema na to da tijekom praćenja rada postavljaju pitanja i traže objašnjenja od mentora na radnom mjestu. Uloga nastavnika je također značajna. Nakon završenog perioda koje je učenik proveo u praćenju na radu kao obliku učenja i poučavanja, nastavnik će u dijalogu s učenikom iscrpiti sva učenikova pitanja. U dijalogu s učenikom nastavnik može otkriti nedostatke i propuste u nastavi. Nastavnik će dobiti povratne informacije o svom radu i radu škole (samovrednovanje).

Zaposlenjem učenika na sezonskim poslovima ostvaruje se informalno učenje. Učenik se privremeno zapošljava u slobodno vrijeme (vrijeme zimskih ili ljetnih praznika) i o tome upoznaje nastavnika ili stručnog suradnika. Učenik dobiva konkretan posao i konkretne zadatke koje svakodnevno izvršava; stječe znanja, razvija umijeća i sposobnosti na konkretnom poslu;

uvježbava određene radnje; stječe radne navike; razvija komunikacijske, socijalne, emocionalne i druge kompetencije. Učenik je angažiran na poslovima za koje može stjecati i financijsku dobit.

Uputno je da škola s poslodavcem dogovori način certificiranja učenikove aktivnosti. Potvrda koju učenik dobije postaje dio učenikovog portfolija.

Stipendiranje učenika od strane određenoga gospodarskog subjekta postoji u Hrvatskoj, ali, nažalost, to još uvijek nije česta praksa na razini strukovnog obrazovanja kao što je u zapadnim zemljama Europe i Amerike. Razlog je nerazvijeno gospodarstvo i neuspješno povezivanje odgoja i obrazovanja i gospodarstva. Stipendiranje učenika u razvijenim zemljama podrazumijeva kreiranje kurikuluma prema zahtjevima poslodavca, provođenje određenog vremena u tvrtki, ustanovi ili drugom gospodarskom subjektu koji financijski ulaže u učenika. Model stipendiranja je izuzetno poticajan za učenika, jer učenik ima priliku stjecati znanja i razvijati sposobnosti potrebne za zanimanje izravno na radnom mjestu. Poticajan je i zbog toga što stipendiranjem osigurava i zapošljavanje nakon završetka obrazovanja. Kroz model stipendiranja učenika strukovna škola koja realizira strukovni kurikulum ima osiguran najbolji način vrednovanja i samovrednovanja kvalitete škole i nositelja odgojno-obrazovnog rada u školi.

Međunarodne razmjene učenika i nastavnika polako postaju hrvatska odgojno-obrazovna praksa nakon ulaska u Europsku Uniju. U tijeku je razvoj međunarodne razmjene nastavnika korištenjem raspoloživih fondova Europske Unije. Razmjene učenika su, vjerujemo, sljedeći korak.

Međunarodne razmjene podrazumijevaju poznavanje stranog jezika, najčešće engleskoga, pa je uputno u školama intenzivirati to učenje. Isto tako, zapošljavanje sa strukovnim zanimanjima u zemljama Europske Unije postala je hrvatska stvarnost kojoj se neće biti lako oduprijeti.

Praćenje strukovnih trendova i gospodarskih zahtjeva razvijenih zemalja neophodno je zbog ostvarenja načela konkurentnosti. Nedovoljno kompetentni stručnjaci neće moći odgovoriti potrebama tržišta rada u konkurentnoj Europi. Imamo pravo očekivati situacije da će inozemni stručnjaci, zato što su kvalificiraniji, zauzeti radna mjesta našim učenicima koje nismo uspjeli učiniti kvalificiranima do mjere konkurentnosti.

Terenski rad je nastavni i odgojno-obrazovni oblik rada koji se koristi kao izvannastavna i izvanškolska aktivnost. Može biti poseban dio školskoga kurikuluma, a može biti dio neke druge aktivnosti – primjerice, ekskurzije ili izleta. Terenski rad može biti u blizini škole i mjesta školovanja, a može biti izvan mjesta školovanja, ovisno o ciljevima školskog kurikuluma i mogućnostima ostvarenja ciljeva.

Volontiranje je u Hrvatskoj omogućeno Zakonom o volontiranju (2007.), kao što je omogućeno povezivanje volontiranja i strukovnog obrazovanja. Međutim, ovaj oblik učenja i stjecanja iskustava u različitim radnim ambijentima, kroz različite poslove i angažiranja još nije zaživio kao koristan oblik u formalnom odgoju i obrazovanju.

Razvoj volonterskog rada može biti eksplicitan cilj škole, koji se može realizirati kao dio svakog obveznog dijela strukovnog kurikuluma, izbornoga ili fakultativnoga dijela. Može biti dio školskog kurikuluma kojega će razvijati nastavnici i stručni suradnici.

U koje **volonterske aktivnosti** učenici mogu biti uključeni?

Afirmiranje volontiranja kao oblika učenja i rada jest jedan od najdjelotvornijih načina pripreme učenika za stvarni život. Učenici koji prihvate volontiranje kao osobni angažman i oblik učenja i stjecanja iskustva ne trebaju biti uključeni u poslove koji se direktno odnose na zanimanje za koje se učenik obrazuje u školi. Poželjno je da su učenici uključeni u različite aktivnosti u svojoj životnoj zajednici, kao što su, primjerice:

- pomoć u socijalizaciji učenika s teškoćama u razvoju (vođenje školskog kolege u kazalište, kino ili kulturne programe; pozvati učenika na proslavu rođendana ili druge proslave; pridružiti učenika šetnjama, izlascima, druženjima; uključiti se sa školskim kolegom u organizirane oblike slobodnog vremena – igranje šaha, modelarstvo i dr.);
- pomoć u učenju (organiziranje da stariji učenici pomažu mlađima, učenici boljih školskih postignuća onima lošijeg uspjeha);
- pomoć starijim osobama (opskrbljivanje hranom i drugim kućanskim namirnicama; čišćenje i pospremanje; druženje sa starijim osobama u staračkim domovima);
- bavljenje ekološkim problemima u užem i širem životnom okruženju (npr. organiziranje akcija čišćenja u mjestu stanovanja; razvrstavanje otpada);
- organiziranje poduzetničkih aktivnosti – ako škola nema poseban predmet o poduzetničkom obrazovanju ili za osnivanje poduzetničkog inkubatora, ona može volonterski inicirati različite školske i izvanškolske aktivnosti i osposobljavati učenike za poduzetništvo, primjerice, kroz poučavanje o gospodarenju različitim dobrima, pozivati poduzetnike ili obrtnike u školu kao goste koji će ispričati svoj način postajanja poduzetnikom ili obrtnikom, organizirati tečaj za stjecanje financijske pismenosti, i dr.;
- organizirati natjecanja iz dizajniranja i idejnog rješavanja problema, i druge brojne mogućnosti.

Inicijatori volonterskih aktivnosti mogu biti nastavnici, stručni suradnici, roditelji i učenici. Zajedničke aktivnosti škole i obitelji imaju važan utjecaj na odgoj učenika. Obitelj pokazuje povjerenje prema školi i vjeru u nastavnikova odgojno-obrazovna nastojanja. Obitelj i škola zajedno dolaze do novih mogućnosti razvoja djece. Izvan škole djeca pokazuju niz drugih odlika osobnosti koje nastavnik ne može uočiti u školi i tijekom nastave.

Jezgrovni, diferencirani i školski kurikulum, kao i sve druge aktivnosti škole, trebaju sadržavati međupredmetne teme ili interdisciplinarne sadržaje. Međupredmetne teme ili interdisciplinarni sadržaji su (Nacionalni okvirni kurikulum za predškolski odgoj i obrazovanje, opće obvezno i srednjoškolsko obrazovanje, 2011: 42-47):

- osobni i socijalni razvoj;
- zdravlje, sigurnost i zaštita okoliša;
- učiti kako učiti;
- poduzetništvo;
- uporaba informacijsko-komunikacijske tehnologije;
- građanski odgoj i obrazovanje.

One se odnose na sve neposredne nositelje odgojno-obrazovnog rada – nastavnike općih i strukovnih predmeta, razrednike, te stručne suradnike. U kurikulumskom programiranju mogu se oblikovati kao posebni nastavni predmeti ili moduli, što se prakticira na razini strukovnog obrazovanja; mogu biti dio svakoga nastavnog predmeta, što se prakticira na nižim odgojno-obrazovnim razinama.

Škola može doprinositi konceptu održivog razvoja na način da odgojno-obrazovni cilj koji se odnosi na zaštitu okoliša i racionalno korištenje prirodnih resursa koncipira kao poseban modul pod nazivom Gospodarenje otpadom ili Zaštita okoliša i sl. Isti cilj mogu istovremeno biti dio različitih nastavnih predmeta.

Uobičajava se da srednje škole ekonomskih usmjerenja posvećuju pažnju poduzetništvu, te u svojim strukovnim kurikulumima imaju i Poduzetničke inkubatore. Problem je što strukovne škole drugih usmjerenja na taj način rijetko potiču poduzetništvo. Razlog tomu je stav nastavnčkog kadra da je poduzetničko obrazovanje ekonomska grana. Drugi razlog je neosposobljenost nastavnika za poduzetničko obrazovanje tijekom inicijalnog obrazovanja.

Međupredmetne teme su izvrstan prostor za izradu školskih kurikuluma za stručne suradnike. Kao što je javan strukovni kurikulum, tako treba biti javan i transparentan svaki školski kurikulum. Stručni suradnici su dijelom

svojega posla neposredni nositelji odgojno-obrazovnog rada i stoga su obvezni objaviti školski kurikulum ili modul koji će provesti tijekom školske godine. Njihov doprinos može biti u svakom području međupredmetnih tema. Stručni suradnici su istovremeno suradnici u kurikulumskom planiranju i programiranju svih nastavnih predmeta i/ili modula u školi.

Rezultat kurikulumskog planiranja i programiranja jeste **strukovni kurikulum** koji s definiranom misijom, vizijom i ciljevima odgoja i obrazovanja sadrži cjelovitu strukturu unutar jezgrovnog i diferenciranog kurikuluma s koeficijentom opterećenja učenika tijekom svake školske godine. Strukovni kurikulum sadrži i školske kurikulume.

Jasnoća ciljeva jezgrovnog, diferenciranog i školskog kurikuluma i sastavnica unutar njih relevantna je zbog vrednovanja i samovrednovanja. Sve kurikulumске sastavnice podliježu vrednovanju i samovrednovanju. Bez njih nema ispravnog načina unaprjeđivanja odgojno-obrazovne i školske djelatnosti.

S obzirom da je škola usmjerena na učenikov razvoj, odnosno različita područja učenikove ličnosti, a ostvarivala ih je kroz formalne i neformalne oblike, škola je dužna svjedočiti učenikovim postignućima na način osiguravanja potvrda o stečenim ishodima učenja koji ne stanu u svjedodžbu kao srednjoškolsku pedagošku dokumentaciju, poučiti učenika o značenju ueničkog portfolija te stvarati uenički portfolio. Uenička svjedodžba je dokument koji potvrđuje stečena znanja i razvijene neke kompetencije tijekom formalnog odgoja i obrazovanja. Svjedodžba sadrži, u pravilu, ocjenu kao numeričku vrijednost u svakom pojedinom predmetu. Učenik je naučio u školi puno više od onoga što stoji u svjedodžbi.

Uenički portfolio je zbir potvrda koje učenik ili škola (razrednik) slažu u svezak dokumenata. Dokumentacija služi učeniku kao dokaz o stečenome iskustvu tijekom formalnoga, neformalnoga ili informalnoga učenja i može je koristiti prilikom zapošljavanja ili angažiranja na poslovima koje učenik vidi kao svoju mogućnost.

Uenički portfolio je važan prilikom nastavka školovanja radi priznavanja stečenih ishoda učenja.

Prilog 9.

Ime i prezime učenika: _____

Razred: _____

Datum popunjavanja upitnika: _____

Odlike osobnosti mog djeteta su:

Odgovoran	3---2---1---0---1---2---3	Neodgovoran
Uljudan	3---2---1---0---1---2---3	Neuljudan
Ima radne navike	3---2---1---0---1---2---3	Nema radne navike
Radoznao	3---2---1---0---1---2---3	Nije radoznao
Susretljiv	3---2---1---0---1---2---3	Nesusretljiv
Odlučan	3---2---1---0---1---2---3	Neodlučan
Iskren	3---2---1---0---1---2---3	Neiskren
Uspješno organizira vrijeme učenja	3---2---1---0---1---2---3	Neuspješan je u organiziran vremena učenja
Volio brinuti o drugima	3---2---1---0---1---2---3	Ne voli brinuti o drugima
Dosljedan	3---2---1---0---1---2---3	Nedosljedan
Nesebičan	3---2---1---0---1---2---3	Sebičan
Tolerantan	3---2---1---0---1---2---3	Netolerantan
Iskren	3---2---1---0---1---2---3	Neiskren
Solidaran	3---2---1---0---1---2---3	Nesolidaran
Uporan	3---2---1---0---1---2---3	Neuporan
Suradan	3---2---1---0---1---2---3	Nesuradan
Efikasno rješava probleme	3---2---1---0---1---2---3	Ne teži rješavanju problema
Pravedan	3---2---1---0---1---2---3	Nepravedan
Društven	3---2---1---0---1---2---3	Nedruštven
Savjestan	3---2---1---0---1---2---3	Nesavjestan
Strpljiv	3---2---1---0---1---2---3	Nestrpljiv
Nenasilan	3---2---1---0---1---2---3	Nasilan
Discipliniran	3---2---1---0---1---2---3	Nediscipliniran

Isti upitnik možete dati učeniku da ga ispuni u isto vrijeme kad i roditelj, te predmetni nastavnik, razrednik ili stručni suradnik u školi. Usporedite odgovore učenika i roditelja i pohranite sve popunjene upitnike u učenikov dosje.